

Πρόλογος πέμπτης έκδοσης

Το ελληνικό δίκαιο της επιταγής εξακολουθεί να «ζει» στο ρυθμό των μεταχρονολογημένων επιταγών, οι οποίες όμως δεν απετέλεσαν το πρότυπο του ενιαίου νόμου της Γενεύης περί επιταγών (1931) και, όπως συχνότατα επισημαίνεται από αρμόδιους οικονομικούς παράγοντες, αποτελούν βραδυφλεγή βόμβα για την ελληνική οικονομία. Ο νομικός λόγος έγκειται στο ότι με την έμπρακτη βοήθεια του εθνικού νομοθέτη (βλ. μεταξύ άλλων το άρθρ. 15 § 3 ν. 3472/2006) η αγορά μετέτρεψε την επιταγή από όργανο πληρωμής, όπως την πρόβλεψε ο ενιαίος νόμος της Γενεύης (βλ. ν. 5960/1933), σε μέσο παροχής πίστης και αντικείμενο πλουτισμού ορισμένων μεσαζόντων. Όντως, η μεταχρονολογημένη επιταγή είναι κατ' ουσίαν ακάλυπτη επιταγή ήδη από την έκδοσή της και αυτό έρχεται σε σύγκρουση προς τις ρυθμίσεις των άρθρων 3 και 79 § 1 του ν. 5960/1933, πράγμα που είναι γνωστό σ' όλους τους συναλλησασόμενους με επιταγές. Ο εθνικός νομοθέτης κλείνει τα μάτια σ' αυτήν την πραγματικότητα και, αντί να λαμβάνει προληπτικά μέτρα προστασίας του θεσμού για την αποφυγή και τον περιορισμό του φαινομένου των ακάλυπτων επιταγών, προβαίνει αντιθέτως σε νομοθετικά μέτρα, τα οποία τελικά ευνοούν το φαινόμενο των ακάλυπτων επιταγών, διευκολύνουν τις καταχρήσεις και στρεβλώνουν τη λειτουργία του θεσμού της επιταγής. Η κατάσταση που δημιουργείται με τον τρόπον αυτό βλάπτει καίρια, όχι μόνο τα πραγματικά συμφέροντα των εκδοτών των επιταγών, αλλά και το συμφέρον της εθνικής οικονομίας. Για τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων και ιδίως για τη νομολογία του Άρειου Πάγου, οι μεταχρονολογημένες επιταγές έχουν καταστεί πραγματική πρόκληση. Το κείμενο και το πνεύμα του ενιαίου νόμου της Γενεύης περί επιταγών έχουν υπερνομοθετική ισχύ (άρθρ. 28 § 1 Συντ) και παρέχουν κατάλληλη νομοθετική βάση για μια διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση, που οδηγεί στη θεραπεία του φαινομένου των ακάλυπτων επιταγών. Εύχομαι η παρούσα έκδοση του «δικαίου της επιταγής» να βοηθήσει κατά τι στην επείγουσα και αναγκαία αυτή προσπάθεια του νομικού κόσμου.

Από το άλλο μέρος, η παραπάνω φιλοτραπεζική επέμβαση του εθνικού νομοθέτη του άρθρ. 15 § 3 του ν. 3472/2006 είναι αδόκιμη και επέφερε ρήγμα στην εσωτερική συνοχή του ν. 5960/1933. Δημιούργησε μεταξύ άλλων εννοιολογική σύγχυση, αφ' ενός μεταξύ των εννοιών «κομιστής» και «κάτοχος» του τίτλου στο δίκαιο της επιταγής και αφ' ετέρου μεταξύ της αξίωσης αποζημίωσης από την τέλεση του αδικήματος κατά το άρθρ. 79 § 1 του νόμου περί επιταγής και της αξίωσης του πληρώσαντος την επιταγή εξ αναγωγής υποχρέου. Διότι αποτελεί στοιχειώδες καθήκον του εθνικού νομοθέτη, όταν επεμβαίνει σε κείμενα νόμων, που έχουν διεθνή προέλευση και διακρίνονται από αυστηρότητα των χρησιμοποιούμενων εννοιών, τουλάχιστον να σέβεται την υπάρ-

Πρόλογος πέμπτης έκδοσης

χουσα ορολογία τους. Η χρησιμοποίηση διπλής ορολογίας εν προκειμένω μόνο σύγχυση μπορεί να προκαλεί. Γι' αυτό αποτελεί ένα πρόσθετο καθήκον της ερμηνείας του δικαίου της επιταγής να περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό τις αρνητικές συνέπειες της εν λόγω επέμβασης του εθνικού νομοθέτη στο ισχύον σύστημα των κανόνων του δικαίου της επιταγής. Μάλιστα, στη Διεθνή Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1931, αναλήφθηκε από τα κράτη μέλη υποχρέωση, όχι απλώς να καταστήσουν εσωτερικό δίκαιο ορισμένο ομοιόμορφο κείμενο νόμου, αλλά κατά το δυνατό και να αγρυπνούν για την ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων του.

Ευχαριστώ πρωτίστως εκ βάθους καρδίας τη γυναίκα και τα παιδιά μου που εξακολουθούν να με στηρίζουν και να μου συμπαρίστανται.

Ευχαριστώ ακόμη τον εκδότη Π. Ν. Σάκκουλα, την υπεύθυνη της φωτοσύνθεσης Διαμάντω Χαλβατζόγλη και την γραφίστρια Χάρης Νικολοπούλου, που επιμελήθηκαν με φροντίδα και την παρούσα έκδοση.

Αθήνα, Γενάρης 2012

Ι.Γ.Μ.

ΜΕΡΟΣ Α΄

Γενική εισαγωγή

I. Ιστορική εξέλιξη

1. Οι απαρχές της σύγχρονης μορφής της επιταγής ανευρίσκονται στις οικονομικά ακμαιότερες ιταλικές πόλεις του μεσαίωνα, ενώ οι απώτεροι πρόδρομοί της ανάγονται και σε χώρες της αρχαιότητας. Ήδη από τον 13. και τον 14. αιώνα, οι ηγεμόνες των πόλεων αυτών συνήθιζαν να προβαίνουν σε πληρωμές δίδοντας σχετικές εντολές προς τους θυσαυροφύλακες (*excheque*) και τους εκλήητορές τους¹. Η επιταγή έλαβε την οριστική μορφή της ως θεσμός με την σημερινή του νομική εμφάνιση στην Ολλανδία και κυρίως στην Αγγλία του 17ου και του 18ου αιώνα. Οι τραπεζίτες (*sc.* χρυσοσόοι) της εποχής εκείνης εδέχοντο προς φύλαξη νομίσματα και πολύτιμα μέταλλα των πελατών τους εμπόρων, τα οποία οι τελευταίοι προώριζαν για διάθεση². Οι πελάτες των τραπεζών αυτών μπορούσαν να διαθέτουν ολόκληρο ή μέρος του ποσού της γενόμενης κατάθεσης όψεως, εκδίδοντας έγγραφες εντολές, οι οποίες αρχικά εκκαλούντο *cash notes* και αργότερα *cheques* και με τις οποίες ο τραπεζίτης διατασσόταν να πληρώσει στον κομιστή της εντολής το αναγραφόμενο στις εντολές αυτές ποσό. Αργότερα, ο ίδιος ο τραπεζίτης παρέδιδε στον καταθέτη όψεως ή πιστούχο προς διευκόλυνσή του βιβλιάριο τυποποιημένων επιταγών, τις οποίες ο τελευταίος, αφού συμπλήρωνε και έθετε επ' αυτών την υπογραφή του, παρέδιδε στο λήπτη για να τις εμφανίσει σ' αυτόν τον ίδιο προς πληρωμή. Η αγγλική πρακτική απετέλεσε πρότυπο για την καθιέρωση του θεσμού της επιταγής και στις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης. Στην επικράτηση του θεσμού συνέβαλε ουσιαστικά και η πλήρης απαίτηση των επιταγών αυτών από την υποχρέωση πληρωμής τέλους χαρτοσήμου³.

2. Η ταχεία εξάπλωση της επιταγής ως οργάνου πληρωμής οφείλεται κυρίως στα αναμφισβήτητα και πολλαπλά πλεονεκτήματα, τα οποία αυτή παρέχει στους συμβαλλόμενους, μάλιστα χωρίς την ανάγκη υλικής μεταφοράς χρημάτων και έκδοσης χωριστών εξοφλητικών αποδείξεων για τις κατά τον τρόπο αυτό γενόμενες πληρωμές. Συνδέεται δε με την εκ μέρους των ιδιωτών κτηθείσα συνήθεια κατάθεσης νομισμάτων και τραπεζογραμμάτων σε τράπεζες, οι οποίες αντ' αυτών και χωρίς την ανάμειξη των ίδιων αναλαμβάνουν να διενεργούν εισπράξεις και πληρωμές (*service de caisse*), επίσης με την μεγάλη ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών, καθώς και με τα αναμφισβήτητα οφέ-

1. Για την ιστορική εξέλιξη της επιταγής και τη χρήση της στην αρχαία Ελλάδα βλ. Βουρνά-ζου, Η τραπεζική επιταγή και τα εξ' αυτής νομικά προβλήματα, 1916, σελ. 7 επ. Πεταλά, Τραπεζική επιταγή. Ερμηνεία του Νόμου 1338, 1920. Μπαζούρου, Ερμηνεία, 5.

2. Για τη σύμβαση καταθέσεως βλ. «Νομικός», Θέματα εκ του σύγχρονου Τραπεζικού Δικαίου, Δ/κή 12(1940), 185 επ. Παμπούκη, Τραπεζ. Πιστ. συμβ., 1962, §§ 101 επ.

3. Βλ. σχετικά *Ripert/Roblot*, *Traité élémentaire de droit commercial*, 9e edition, tome II, 1981, no 2152. *Baumbach/Hefermehl*, *Wechselgesetz und Scheckgesetz*, 17. Aufl. (εφεξής: SchG), Einl. Anm. 1 f.

Μέρος Α΄: Γενική εισαγωγή

λη των τραπεζών από την κατάθεση και την εκ μέρους τους χρησιμοποίηση των προς το σκοπόν αυτό γενομένων χρηματικών καταθέσεων όψεως και της εθνικής οικονομίας από την ex lege καθιέρωσή της ως κυρίου οργάνου πληρωμών. Συγχρόνως, με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται στις τράπεζες η διαχείριση από αυτές φθηνού ή άτοκου χρήματος⁴. Η οικονομική αυτή λειτουργία της επιταγής ενισχύθηκε σημαντικά με τη δημιουργία ιδιαίτερων συμψηφιστικών γραφείων (clearing houses). Υπόδειγμα των γραφείων αυτών απετέλεσε το συμψηφιστικό γραφείο (clearing house) του Λονδίνου. Αποστολή δε αυτών των συμψηφιστικών γραφείων είναι η πληρωμή των επί των τραπεζών εκδομένων επιταγών με αμοιβαίο (εκούσιο) συμψηφισμό, χωρίς την καταβολή χρημάτων και την υποχρέωση έκδοσης χωριστών εξοφλητικών αποδείξεων. Προϋπόθεση όμως για την κατά τον τρόπο αυτό πληρωμή των επιταγών αυτών είναι η εκ μέρους του εκδότη διατήρηση ενός λογαριασμού σε τράπεζα, η οποία είναι μέλος του εν λόγω συμψηφιστικού γραφείου⁵, και η είσπραξη της κυκλοφορούσας επιταγής, όχι από τον ίδιο τον λήπτη, αλλά από την τράπεζά του, η οποία επίσης είναι μέλος του συμψηφιστικού γραφείου. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται κάθε πληρωμή με μετρητά, τα οποία χρησιμοποιούνται για άλλους σκοπούς⁶.

II. Ενοποίηση δικαίου επιταγής

1. Η ευρύτατη διάδοση της χρήσης της επιταγής, ως οργάνου πληρωμών στα διάφορα κράτη, και η χρησιμοποίησή της, ως μέσου διενεργείας διακρατικών πληρωμών, διεθνοποίησαν τη σημασία της και κατέστησαν αναγκαία την ανάληψη πρωτοβουλιών για την ενοποίηση του δικαίου της προς το σκοπό της απρόσκοπτης διεθνούς κυκλοφορίας της επιταγής και της ανάπτυξης των διεθνών εμπορικών συναλλαγών. Τέτοιες προσπάθειες κατεβλήθησαν ήδη από το τέλος του 19ου αιώνα σε πολλή διεθνή συνέδρια, χωρίς όμως να στεφθούν από επιτυχία. Σημαντικό ως προς τους υπό τύπον αποφάσεων (resolutions) τεθέντες κανόνες, πήλη όμως για την ενοποίηση του δικαίου της χωρίς άμεσο πρακτικό αποτέλεσμα, παρέμεινε το σπουδαίο έργο για την ενοποίηση του δικαίου της επιταγής, το οποίο επιτελέσθηκε στα δύο διεθνή συνέδρια του 1910 και του 1912 της Χάγης κατά τη διακρατική Συνδιάσκεψη προς ενοποίηση του δικαίου της συναλλαγματικής υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών.

2. Οι κατά τη διάσκεψη της Χάγης του 1912 (από 15. 6. έως 23. 7. 1912) υιοθετηθέντες κανόνες, υπό τον τύπον αποφάσεων (resolutions), απετέλεσαν νομοθετική βάση για πολλή νεότερα νομοθετήματα διαφόρων χωρών, όπως π.χ. του ελληνικού Ν. 1338/1918 περί τραπεζικής επιταγής, που για πρώτη φορά ρύθμισε την επι-

4. Βλ. και *Δρακάτο*, Η χρήση της επιταγής στις συναλλαγές, ΔΕΕΤ Νοέμβ. 1994, σελ. 61 επ.

5. Βλ. Μέρος Β΄, άρθρο 31.

6. Βλ. *Δελούκα*, Αξιόγραφα, § 178. *Δρακάτο*, ΔΕΕΤ Νοέμβ. 1994, σελ. 61 επ. *Lyon-Caen* και *Renault*, § 544. Για τα συμψηφιστικά γραφεία που λειτουργούν στην Ελλάδα βλ. άρθρο 31.

ταγή στην Ελλάδα, έχουν δε ερμηνευτική αξία και για την ερμηνεία του ισχύοντος Ν. 5960/1933⁷. Η προσπάθεια της Συνδιάσκεψης αυτής για την ενοποίηση του δικαίου της επιταγής συνεχίστηκε επίσης υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών κατά τη Διεθνή Συνδιάσκεψη της Γενεύης του έτους 1931 (εφεξής: Διάσκεψη), παράλληλα με την προσπάθεια για ενοποίηση του δικαίου της συν/κής. Η Διάσκεψη αυτή απέσπασε το δικαίο της επιταγής από το δικαίο της συν/κής και εκπόνησε, παράλληλα προς τα σχέδια συμβάσεων περί συναλλαγματικής και γραμματίου εις διαταγήν του έτους 1930, τρία (3) σχέδια διεθνών συμβάσεων για το δικαίο της επιταγής υπό ημερομηνία 19. 03. 1931: Ητοι, α) τη σύμβαση περί ενιαίου νόμου επιταγής, η οποία αποτελεί το ουσιαστικό δικαίο της επιταγής και περιλαμβάνει δύο Παραρτήματα (I και II), από τα οποία το μεν πρώτο (I) περιέχει το κείμενο του ενιαίου νόμου, για το οποίο τα μέλη της Διάσκεψης ανέλαβαν υποχρέωση να το καταστήσουν εσωτερικό τους δικαίο, το δε δεύτερο παράρτημα (II) περιέχει τις επιτρεπόμενες για κάθε συμβαλλόμενο Κράτος επιφυλάξεις, τις οποίες το τελευταίο μπορούσε να κάνει κατά τη νομοθέτηση του ενιαίου νόμου στη χώρα του. β) Το δεύτερο σχέδιο συμβάσεως περιλαμβάνει τους κανόνες συγκρούσεως των νόμων περί επιταγών δηλ. τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της επιταγής, και γ) τη σύμβαση περί χαρτοσημάνσεως των επιταγών. Με τη σύμβαση αυτή υποχρεούνται τα μέλη να μην εξαρτήσουν την εγκυρότητα των εξ επιταγής υποχρεώσεων και το ενώπιον των δικαστηρίων αγωγή των απαιτήσεων εξ επιταγών από την μη τήρηση των τυχόν περί χαρτοσημάνσεως της επιταγής θεσπιζομένων διατάξεων⁸. Είναι αξιοσημείωτο ότι κεντρικά ζητήματα της κυκλοφορίας της επιταγής, όπως η μεταβίβαση της «κάλυψης» και η σύμβαση περί επιταγής, δεν ρυθμίστηκαν στον ίδιο τον ΕΝΓ ή απετέλεσαν αντικείμενο των επιφυλάξεων.

3. Η Ελλάδα αποδέχθηκε όλες τις παραπάνω συμβάσεις, τις οποίες κύρωσε με το Ν. 5868/1933, επιφέροντας βάσει των επιφυλάξεων του II. Παραρτήματος ορισμένες σημαντικές τροποποιήσεις, ενώ με το Ν. 5960/1933, ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο και όπως ο προηγούμενος ισχύει από 1. 1. 1934, κατήργησε το Ν. 1338/1918 περί τραπεζικής επιταγής και εισήγαγε ως εσωτερικό δικαίο το κείμενο των συμβάσεων αυτών με τις γενόμενες για την Ελλάδα τροποποιήσεις, σύμφωνα με τις προβλήψεις του ως άνω Παραρτήματος. Έτσι, ο Ν. 5960/1933 εκδόθηκε βάσει των προαναφερθεισών διεθνών συμβάσεων, οι οποίες επικυρώθηκαν με το Ν. 5868/1933⁹.

4. Επίσημα κείμενα του ως άνω ενιαίου νόμου περί επιταγής, ίσης νομικής αξίας, παρά τις μεταξύ τους απαντώμενες επιμέρους διαφορές, αποτελούν τα κείμενα των συμβάσεων στην αγγλική και στη γαλλική γλώσσα. Για την Ελλάδα, ισχύει το κείμενο του Ν. 5960/1933 περί επιταγής, όμως, σε περίπτωση διαφορών του κειμένου αυτού

7. Βλ. *Δοβουνιώτη*, Συναλλαγματική και επιταγή, Δ/κή 6(1934), 444 επ.

8. Βλ. σχετικά το άρθρο 78.

9. Βλ. *Μπαζούρο*, Ερμηνεία, σελ. 17 επ. Συγκριτικές παρατηρήσεις επί των δύο αυτών νόμων (1338 και 5960) βλ. *Δοβουνιώτη*, Τραπεζική επιταγή, ΕΕΝ Α'(1934), 317 επ.